

شهید فاطمی و نسل جدید

یادداشت دکتر ابراهیم یزدی - مجله شهروند امروز ۸۶/۸/۶

۱- شادروان دکتر سید حسین فاطمی، وزیر امور خارجه دولت ملی دکتر مصدق بود. که پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲، بعد از یک دوره کوتاه زندگی مخفی، دستگیر شد. ابتدا در هنگام ورود به ساختمان فرمانداری نظامی تهران در حالی که ما مورین نظامی او را احاطه کرده بودند، مورد هجوم چاقوکشان رژیم قرار گرفت و به شدت مجروح شد. اما به جای انتقال وی به بیمارستان و تحت درمان قرار داد نش، او را به بازداشتگاه بردند، در فاصله کوتاهی پس از آن بدون محاکمه، بدون وکیل، در حالی که بیمار بود، روی برانکاره به میدان تیر برده شد و تیر باران گردید.

۲- فاطمی یک روزنامه نگار و شخصیت فعال سیاسی و یک دیپلمات برجسته بود، او روزنامه نگاری را به عنوان یک حرفه علمی، انتخاب و تحصیلات دانشگاهی خود را در فرانسه، در همین رشته به پایان رسانیده بود. اما علاوه بر این، ویژگی های یک روزنامه نگار متعهد را داشت. او به منافع ملی، به مصالح کشور و حقوق مردم متعهد بود. روزنامه و روزنامه نگاری را در خدمت این آرمان ها و ارزش ها قرار داده بود. او همراه با علم و تخصص در حرفه خود و تعهد به آرمان ها و ارزش های ملی، از شجاعت نیز برخوردار بود. او غوغا سالار نبود. اما می دانست که ترس و محافظه کاری برای یک روزنامه نگار متعهد، معادل سازش و مرگ است. شجاعت دکتر فاطمی را می توان بعد از بازداشت و در جریان اعدام ملاحظه کرد. او در حالی که بیمار و از زخم های ناشی از حمله چاقوکشان رنجور بود و تب داشت بر خوردش با نظامیان، مامور دربار شجاعانه و با شهامت بود. هیچ علامتی که نشانه ترس و وحشت او باشد در رفتار و سخنانش دیده نشد. بهنگام اجرای حکم تیر بارانش، در آخرین دم، سخنانی را ایراد کرد، که خود حاکی از روحیه متوکل و ایمان سرشار او بود. او خطاب به افسرانی که او را احاطه کرده بودند، گفت مرگ انواع و اقسام دارد. و او به پیروی از جدش، حسین بن علی مرگ با شرافت را انتخاب کرده است.

شادروان فاطمی با بینش سیاسی عمیق و واقع بینانه خود، به درستی می دانست که حفظ استقلال کشور، با حضور و نفوذ استعمار انگلیس در بسیاری از نهادهای حکومتی ممکن و میسر نیست. بنا بر این او بطور جدی و موثر در جنبش ملی شدن نفت حضور پیدا کرد. بنا

به گزارش دکتر مصدق ، دکتر فاطمی پیشنهاد دهنده اصلی و اولیه طرح ملی شدن صنعت نفت در ایران بوده است .

اما در کشوری ، نظیر ایران، استبداد داخلی یا دروازه ورود استعمار خارجی است یا خود به دست خارجی تاسیس شده است . بنابر این موفقیت در مبارزه با سلطه و سیطره انگلیس بدون مبارزه با شاه و دربار امکان پذیر نبود . در یک دوره کوتاهی دکتر مصدق سعی کرد با استفاده از روانشناسی شاه و عقده ای که وی از نقش انگلیس در سلطنت پدرش و خودش داشت ، او را به حمایت از جنبش ملی وادار سازد . اما نفوذ ایادی انگلیس در دربار شاه آنقدر عمیق بود ، که دکتر مصدق در هدف خود موفق نشد . بنابراین بخشی از دکترین سیاسی دکتر فاطمی مبارزه با دربار شاه بود . و او در تمام دوران خدمتش در پست دکتر مصدق ، قبل از آن ، بعد از آن ، از این بخش از مبارزه غفلت ننمود . مقالات تحلیلی وی در روزنامه باختر امروز گواه بر مواضع روشن او و قدرت تحلیل او از مسایل سیاسی کشور و نقش آگاهی بخش اوست . بهمین دلیل بود که شاه و ایادی دربار کینه عمیقی از او به دل گرفته بودند . بطوری که قبل از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ ، فاطمی بیش از همکاران دکتر مصدق مورد بغض و کینه درباریان و آماج جنگ سیاسی - روانی و شایعه سازی با هدف ترور شخصیت قرار داشت . و در نهایت طرح ترور او به دست یک نوجوان بی تجربه و نا آگاه به اجرا گذاشته شد . تبلیغات سوء علیه دکتر فاطمی به آن اندازه بود که تنها بعد از دستگیری و اعدام او برخی پذیرفتند که او واقعا یک خدمت گذار صادق به ایران و وفادار به دکتر مصدق و آرمان نهضت ملی ایران بود .

دکتر فاطمی به عنوان یک سیاستمدار و دیپلمات ، از اوضاع بین المللی و مناسبات جهانی آگاهی کافی و لازم را داشت . او اولین کسی بود ، که به عنوان وزیر امور خارجه دولت ملی در سفری به بغداد ، طرح تشکیل یک گروه بین المللی از کشورهای بی طرف در جنگ سرد را مطرح کرد . پیگیری نظر و پیشنهاد دکتر فاطمی ، بعد ها منجر به تشکیل جنبش غیر متعهد ها گردید . موازنه منفی ، یا موازنه عدمی سیاست استراتژیک رهبران مستقل و ملی ایران ، از امیر کبیر گرفته تا مدرس و مصدق بود . اما سیاست بی طرفی مثبت دولت دکتر مصدق در روابط بین المللی در عصر جنگ سرد ، ابتکار دکتر فاطمی بود . معنا و مفهوم بی طرفی مثبت در روابط بین المللی این بود که منافع و امنیت ملی ایجاب می کند که ایران در منازعات جهانی و جنگ سرد وارد نشود و از هیچ طرف جانبداری نکند . اما بکوشد تا با طرف های درگیر در جنگ سرد روابط دوستانه متقابل داشته باشد .

۳- هنگامی که دکتر مصدق ترور شد ضارب نوجوان ، خام تر و ناآگاه تر از آن بود که خود بتواند در حق فاطمی داوری کند و او را مستحق مرگ بداند . او آلت دست چه کسانی بود؟ رهبران سابقه دار فدائیان اسلام در زندان بودند، هیچ یک از اعضای این گروه با پیشنهاد ترور فاطمی موافقت نکرده بودند .

پس چه کسانی حکم قتل دکتر فاطمی را داده بودند؟ دکتر فاطمی کدام منکری را، جز همکاران صادقانه با دکتر مصدق برای ملی کردن نفت و قطع نفوذ انگلیس در ایران و مبارزه با فساد دربار، مرتکب شده بود که مستوجب قتل باشد؟ داستان ترور دکتر فاطمی و نقش دربار و سید ضیاء الدین طباطبایی و واسطه مبادله پول برای این ترور را در جای دیگری شرح داده ام ("یکسو نگری تاریخی و بی انصافی در حق روشنفکران - روزنامه جامعه شماره های ۸۰ و ۸۱ مورخ ۱۱ و ۱۲ خرداد ۱۳۷۷). از آن زمان بیش از نیم قرن گذشته است، ضارب نوجوان ، ناآگاه آن روز، مردی سالخورده و جا افتاده شده است . او می بایستی تا امروز درباره انگیزه خود و یا کسانی که او را به انجام این ترور تحریک یا اغوا کردند ، توضیحاتی می داد- او که با مرحوم دکتر فاطمی دشمنی و کینه شخصی نداشت ؟ پس باید بگوید بر چه اساسی دست به ترور یک انسان فرهیخته زده بود ؟ برنامه ریزان ترور فاطمی و تحریک کنندگان ضارب وی ، بطور قطع از احساس مذهبی خام و توسعه نیافته او بهره برداری کردند . این یک اصل شناخته شده است که احساس مذهبی ، یا احساس سیاسی بدون بینش یا بصیرت سیاسی و یا مذهبی ، در هر حال فاجعه آفرین است. احساس سیاسی و مذهبی کور و خام و توسعه نیافته ، موجب می شود که فرد نتواند فرق میان علی (ع) و دشمنانش را بشناسد ، علی را می کشد و گرفتار حکومت ظلم و جور می شود . احساس مذهبی بدون بصیرت و بینش فاجعه کربلا ایجاد می کند . احساس مذهبی خام در عصر انقلاب الکترونیک و رسانه های جمعی به فاشیسم یا استبداد متکی به پوپولیسم می انجامد.

یاد شادروان دکتر سید حسین فاطمی و تمامی خدمتگذاران به میهن را گرامی می داریم.